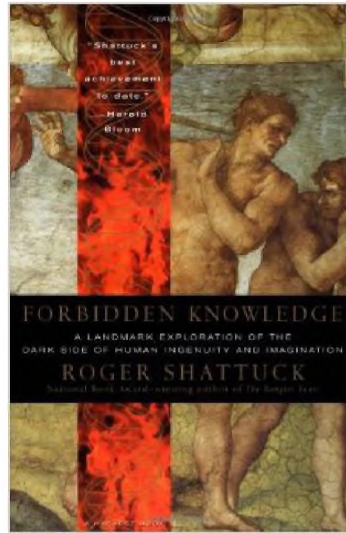

Shattuck, R. (2014). Yasak Bilgi: Prometheus'tan pornografiye. (Z. Anlı, Çev.). İstanbul: İthaki. İthaki [Kuram] Yayınları No: 968. Kaynakça var. ISBN 978-605-375-418-3

Book Review

Forbidden Knowledge: from Prometheus to pornography

It is approached to the concept of 'forbidden knowledge' through a historical perspective in the book which is the result of a long term research narrated by the philologist and man of letters, Roger Shattuck. He indicates that prohibitions practiced based on either religious doctrines or value judgements have gradually turned

into a prevailing understanding as "it is dangerous to know everything" and "being contented is wisdom". The research in which forbidden knowledge is analyzed by being categorized has the characteristics of a challenging invitation for this knowledge to turn into explicit knowledge in our day.

Yasak bilgi kavramı dünya kurulduğundan bu yana insanlar için hem korku hem merak konusu olmuştur. Merak eden insan için bilgi yol açan bir kavram olsa da yasak bilginin merak edilmemesi egemenler tarafından dayatılan genel bir kanı olmuştur. Dil ve edebiyat uzmanı, müzik, sanat ve Fransız edebiyatı konularında yaptığı çalışmalarla tanınan Roger Shattuck'ın 1997'de yayımlanan eseri, okurun "yasak bilgi" yi "bilmek" ya da "bilmemek" arasındaki çelişki kapsamında kafasını karıştırmaya odaklı bir içeriğe sahip. Öyle ki "bilmememizin daha iyi olacağı şeyler var mıdır acaba? Bu serbest girişim ve gelişme kültüründe herhangi bir kişi ya da kurum cidden bilgiye sınır koymayı teklif edebilir mi? Bu tür soruların manevi boyutunu anlayıp hürmet gösterecek kapasiteyi kayıp mı ettik? Doğanın sırlarıyla ilgili gitgide artmakta olan cesur keşiflerimiz, artık bu bilginin bizlere çözümden çok sorun yarattığı bir noktaya ulaşmış olabilir" (s. 15) ifadeleri ile başlayan önsöz, bilgi ile ilgili öğretilere adeta bir meydan okuma gibi...

Yayınevlerinin kategorizasyonunda "edebiyat tarihi" içinde geçen Shattuck'ın çalışması felsefe, dilbilim, epistemoloji ve dünya tarihi ile de yakından ilgilidir. Kitap bu bağlamda incelendiğinde yazarın oldukça girift görünen ifadeleri okur tarafından çözümler hale gelmektedir. Bu yönüyle Shattuck, okuru dikkate davet edercesine kaleme aldığı eseriyle başa çıkma yolunun ezberleri bozmaktan geçtiğini akıllara getirmektedir.

Kitabın, Merakın Uzak Tarafı başlıklı ilk bölümünde cüret, tabudan bilime, kuşkuculuk, ruhun arzusu altbaşlıkları içinde gezinirken "kuşkuculuk" altında yer alan görüşleri belki de

bu tezi destekleyen en koyu ifadeler; “*Yasak bilgiyi yazmaktaki amacım, apaçık ortadaki ilk ve haşın anlamı daha büyük bir entellektüel etkiye sahiptir ve sözcüğe atfedilen birincil anlam olmalıdır. Agnostik, nihai sorular hakkında bilgisizliğimizin farkına varmanın yanı sıra bu problemlerin ‘çözülemez’ ve Darwin’le Huxley’nin yazdığı üzere, ‘erişilemez’ olduğu iddiasına değinir. Diğer insanların kuşkusuzluk, ruhani bilgi duygusuna saldırırken kendisinkini dizginleyen bu ifade gücü yüksek, tartışmacı biyolog, ne bilimin ne de dinin ilerlemesinin durmasını teklif etmemiştir. Ancak, iki tarafın da iddialarını akli başında bir şekilde gözden geçirmeleri konusunda kendi neslini sorgulamış ve bize alçak gönüllü şüphenin muskası olan yeni bir sözcük vermiştir*” (s. 63).

Yine, Milton Cennet Bahçesinde başlıklı ikinci bölümün bilgeliğe inen yol altbölümünde “*Bilginin üçüncü adımı tam deneyimdir, mantık, hayal ve diğer tüm duyuları icra eden, asıl yapma eylemidir. Fikirlerin ya da görüntülerin ağırlaması olan hayal tek başına kabahatsiz kalırsa deneyim, özgür seçim ve sorumluluğun sonuçlarını da beraberinde getirir. IX. Kitap’ta yasak meyveyi yemenin getirdiği tam deneyim Düşüş’e neden olur. Rafael’e şüpheleri hakkında konuşan Adem (VIII, 190) ve Havva meyveyi yedikleri için hala parıl parıldırılar (IX, 807), açık bir şekilde deneyimi en büyük öğretmen olarak nitelendirirler. Kendisi dışında neyi öğretebilir ki? Mutluluk ve acı dışında? Bu durumda ölümlülük dışında ne öğretebilir ki?*”

Bu dördüncü aşama için Milton, Hristiyan’dan daha klasik olan ve artık iyi ve kötü bilgiyi kapsayan daha daha geleneksel bir sözcük kullanır. Düşüş’ten önce Adem’le yaptıkları uzun konuşmada Rafael’in önerisi çok erken gelir: “...mütevazı bir şekilde bilge olun” (VIII, 173), çünkü gerçek bilgelik bu destan anlatısının yalnızca sonunda, Adem bağışlandıktan sonra deneyim görevini yerine getirdiğinde gelir. “Böylelikle itaat etmenin en iyisi olduğunu öğrendim” (XII, 561). Ardından Baş Melek Mikail özünde bu uzun davanın kararı ve kutsaması olan şeyi söyler:

‘Bunu öğrenince tüm bilgelikleri edinmiş oluyorsun daha fazlasını dileme’.

Bu iyi kalpli satırlar, henüz tam masumiyetin ilk safhasındaki uyuyan çifte yukarıdan bakılıp kibirle söylenen ‘daha fazla öğrenmemeyi öğren’ (IV 776) versiyonunda olmayan bir kesinlik taşır...” (ss. 101-102).

biçiminde devam eden ifadeler dinsel öğretiler içinde bilginin genel yorumunun bilginin sınırlarının belirlenmesinden ibaret bir yaklaşım olduğu, yasak bilginin “yasak” olarak kalması ve bunun da ‘bilgelğe giden yol’ olduğu doğrultusunda bir duruşun sergilenmesi olarak yorumlanabilir.

Yasak Bilgi ve Açık Bilgi başlıklı Ara: Değerlendirme’de “*Merak kendi içinde alınan bilgi ve statüko geleneği hakkında şüphelere dair bir ilke taşır. Galileo ve Descartes’tan sonra şüphe ilkesi merak da dahil olmak üzere hiçbir şeyden kaçınmamıştır. Böylelikle belirli aydınlatıcı durumlarda merak, kendi sınırlarını kabul etmek zorunda kalmıştır. ‘Mütevazı bir şekilde bilge olun’ sözü Milton’un Adem ve Havva öyküsünden çıkarılacak ders olarak öne çıkar. Pascal ‘haddimizi [portee] bilmemizi’ önerir. Maggie, Kıydaki Değirmen’de aile ve*

arkadaşlarına bağlılığından dolayı iki talibine karşı çıkar. Huxley hem bilimsel hem de dini inançlarına bir sınır belirlemek için 'agnostik' terimini türetir. Tüm bu durumlar 'laf dinlemez' merak yetisine getirilmiş bir tür sınırı temsil eder. Bu bakımdan tartıştığım hikayeler ortak payda olarak yasak bilgi temasını içerirler.” (ss. 215-216) paragrafından da anlaşılacağı üzere Shattuck, yasak kavramı ile bilginin asırlarca bir arada telafuz edildiğini, -tarihsel süreçte Frankenstein (s. 126), Dr. Jekyll (s. 219) ve Sade (s. 294) vb. olağan dışı örnekleri anımsatarak- bunun da aslında birbirinden farklı karakterlere sahip iki kavramın zorlama ile bir arada tutulduğunu kanıtlamaya çalışmakta olup, bu çabanın günümüz çağdaş dünyasında da (!) sürmekte olduğunu savlamaktadır. Nitekim *“Günümüzde açık bilgi ve ve tüm malların ve fikirlerin serbest dolaşımı Batı’da o kadar köklü bir şekilde yerleşmiştir ki bu konuda herhangi bir kuşku genellikle politik ve entellüktüel olarak gerici olarak değerlendirilir. Ancak önceki bölümlerde incelenmiş olan hikayeler farklı şekillerde açık bilgi ilkesinin yasak bilgi ilkesini her yerden defetmediğini gösterir.”* (ss. 217-218) görüşü sorunsalın hala gündemde olduğu yönünde yorumlanabilir.

Oldukça dikkatli okunması gereken kitabın, -ilgili okur çizgisi açısından- sistematize edilmiş -belki de- tek bölümü olan Yasak Bilginin Altı Kategorisi (EK 1, s. 419) bu araştırmanın bir bakıma özeti niteliğini taşımaktadır, bunlar;

- Ulaşılamaz, elde edilemez bilgi
- Kutsal, dini, ahlaki ya da seküler otorite tarafından yasaklanmış olan bilgi
- Tehlikeli, yıkıcı ya da dostça olmayan bilgi
- Kırılgan, hassas bilgi
- Çift değerli bilgi
- Belirsiz bilgi

başlıkları altında ifade edilerek ayrıntılarına geçilmektedir.

Kitabın arka kapağındaki *“Bilgi sorunlarımızı çözecek mi? Tehlikeli sonuçlarına rağmen merak, neden hâlâ karşı konulamaz bir noktada? Bilme isteğine sınır konulabilir mi? Bu ve benzeri sorulara, Cennet’ten kovulma pahasına yasak elmayı yiyen Adem ve Havva’dan tanrılardan ateşi çalan Prometheus’a, sevgilisini görme yasağını delen Psykhe’den on sekizinci yüzyılın tabu tanımaz yazarı Marquis de Sade’a kadar birçok mit, tarihi figür ve eser üzerinden cevap arayan Roger Shattuck, okuyucuyu yasak bilgiye duyulan merakın karşı konulamaz cazibesini keşfetmeye davet ediyor”* yorumu bizce Yasak Bilgi’nin okur için gizem ve çekiciliğini bir arada barındırıyor. Bilgi’yi yeniden keşfe çıkmaya, daha doğrusu yasak elmayı yiyenleri anlamak için çaba harcamaya ne dersiniz?

Dr. M. Tayfun Gülle

Editör

Türk Kütüphaneciliği Dergisi

editor@tk.org.tr